המביא פרק רביעי ביצה לא:

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף א:
כא ב ג מיי' שם פ"ד הל' י' סמג שם טוש"ע שם:
כב ד מיי' פ"ג מהל' יו"ט הל' ט טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ט:
כג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כ טוש"ע א"ח סי' שמח סעיף יח:
כד ו טוש"ע א"ח סי' שיד סעיף י:
כה ז טוש"ע שם סעיף ז [וסי' תקיט סעיף ג]:
כו ח טוש"ע שם סי' תקיט סעיף ג:

והאמרת רישא אין מבקעין כלל אמר רב יהודה אמר שמואל חסורי מחסרא והכי קתני [א]אין מבקעין (א) מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב יו"ט [ב]וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ תניא נמי הכי אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן: ולא בקרדום: אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר פשיטא בקופיץ תנן מהו דתימא ה"מ קופיץ לחודיה אבל קרדום וקופיץ אימא מגו דהאי גיסא אסור האי גיסא נמי אסור קמ"ל ואיכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב [ג]לא שנו אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור פשיטא ולא בקרדום תנן מהו דתימא ה"מ קרדום אבל קופיץ וקרדום אימא מגו דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: **מתני'** [ד]בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת ר' מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל: **גמ'** אמאי והא קא סתר אהלא [ה]אמר רב נחומי בר אדא אמר שמואל באוירא דליבני איני [ו]והאמר רב נחמן [ה]הני ליבני דאייתור מבנינא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזו למזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו אמר רבי זירא [ו]ביו"ט אמרו אבל לא בשבת תניא נמי הכי רבי מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל ביו"ט אמרו אבל לא בשבת אמר שמואל [ז]חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך [ה]שבכלים מתיר ומפקיע וחותך [ח]אחד שבת ואחד יו"ט מיתיבי חותמות שבקרקע בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך הא מני ר' מאיר היא דאמר אף פותח לכתחלה ונוטל ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן ומי פליגי רבנן עליה בחותמות שבקרקע והתניא מודים חכמים לרבי מאיר בחותמות שבקרקע שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך

הוא

והאמרת רישא אין מבקעין כלל. [ו]סברה דטעמא דמתני' לאו משום מוקצה תנא ברישא אין מבקעין עצים אלא משום מלאכה וטרחא והכי קאמר אין מבקעין עצים לא מן הקורות הנשברים מערב יו"ט ועומדין להסק ולא מן הקורה כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני והיינו דמותבי' והאמרת רישא אין מבקעין כלל והדר תני דבקופיץ שרי: **חסורי מחסרא כו'.** וטעמא דרישא משום מוקצה: **סואר של קורות.** המוסככות לארץ של בנין: **ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט.** ואע"ג דהשתא להסקה קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא: **תניא נמי הכי.** כשמואל דטעמא דמתניתין משום מוקצה: **לא שנו אלא בנקבות שלו.** בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: **אבל בוכרות שלו.** בראש הקצר שמבקעין בו עצים מותר: **פשיטא אלא בקופיץ תנן.** וקופיץ כולה זכרות היא: **ואיכא דמתני לה.** להא דרב חיננא אסיפא דמתניתין וכלאחריה דהא דמתני לה להא דרב חיננא אסיפא היו עושין לקופיץ זכרות ונקבות כמו שעשוי כלי אומן שקורין בידגוא"ה: **פשיטא ולא בקרדום תנן.** משום דכולו נקבות וממילא שמעינן דכי שרו קופיץ משום זכרות הוא דשריוה: **מהו דתימא ה"מ.** דאסר קרדום לחודיה דכוליה נקבות ואינו עשוי לבקע אלא לכלי אומן אבל מי שיש לו שני ראשין אחד זכרות כקופיץ ואחד נקבות כקרדום אימא דמוכחא מלתא דלבקע הוא וכי היכי דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: **מתני' ונפחת.** מאליו: **נוטל ממקום הפחת.** ולא אמרי' מוקצין מחמת איסור הן דאין יכול לפתחו ביו"ט ואסח דעתו מינייהו דכיון דלא הוה פתיחתו איסורא דאורייתא כדמוקמינן לה באוירא דלבני לאו מוקצה נינהו כדאמר גבי טבל בשלהי פרקין (דף לד:) שהוא מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן: **אף פותח לכתחלה.** כדמפרש טעמא בגמרא: **גמ' באוירא דליבני.** סדור של אבנים בלא טיט: **דאייתור מבנינא.** שנשתיירו לו לאחר שגמר בניינו: **שרי לטלטולינהו.** דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגא עלייהו ותורת כלי עליהן: **שרגינהו.** סדרן זו על זו גלי דעתיה שמקצן לבנין ואסור לטלטולינהו ומתני' נמי נתסר מדרבנן שהרי מטלטלן: **א"ר זירא ביו"ט.** התיר ר"מ כיון דמדרבנן הוא דאסור ומשום שמחת יו"ט שרי שהרי מותר בו אוכל נפש אבל לא לשבת משום טלטול כרב נחמן: **חותמות.** פרמדוריי"ש: **חותמות שבקרקע.** כגון דלתות פתחי בורות ומערה הסגורים בקשרי חבלים: **מתיר.** את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: **אבל לא מפקיע.** החבל לסתור עבותו וגדילתו: **ולא חותך.** דהא סתירה היא ויש סתירה בבנין של קרקע: **ושל כלים.** כגון תיבה הנעולה ע"י קשר חבל מתיר ומפקיע וחותך דאין סתירה בכלים: **מיתיבי חותמות שבקרקע כו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך.** אלמא חותמות הקשורים אין בהן משום סתירה מדאורייתא ובשבת מדרבנן הוא דאסור:

הוא

וה"ק כל הנכנסין וכו' היכא אמרינן דבעי פותחת היינו למשרי כחוק אבל סמוך שרי בלא פותחת ש"מ דר' יוסי תרתי אמר לקולא ומדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דבעי תרתי לחומרא דמדקדק בדבריו כל הנכנסין א"כ שמעי' לרבי יהודה דבעי תרתי דאל"כ לישנא דכל קשה ומאי אמרת האי כל דקאמר לטפויי כל הקרפיפות דבעינן שיש להן פותחת הא ר' יוסי תרתי לקולא אמר א"כ הו"ל למיתני אם. כן פירש רבינו שמשון מקוצי:

והאמרת רישא אין מבקעין כלל. קסבר הש"ס דטעמא דמתני' משום דאע"פ דהוו מוכנים להסקה אין מבקעין מטעם מלאכה וטרחא יתירא והיינו זו ואין צריך לומר זו דאפי' עומדים להסק מערב יו"ט אסורין כל שכן קורה שנשברה ביו"ט עצמו והיינו הא דמותבי' והאמרת אין מבקעין וכו' כן פירש רש"י: **אבל** קרדום וקופי"ץ מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי. ופירשו התוספות דאין אנו בקיאין בקרדום הילך הן נעשין ולכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד: **ונפחת** נוטל ממקום הפחת. פרש"י נפחת מאליו וא"ת אמאי נוטל ממקום הפחת הא הוה מוקצה בין השמשות דאסור לפתחו ביו"ט מדרבנן ומגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכולי יומא ופירש בקונט' דכיון דאינו אסור (ב) אלא מדרבנן לפחות כדמוקים ליה בגמרא באוירא דלבני השתא דנפחת שרי למיכל מינייהו דבמוקצה דרבנן לא אמרינן מגו דאתקצאי לבין השמשות וכו' והכי אמר גבי טבל בשלהי פרקין שהוא מוכן אצל שבת הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן דלא הוי מוקצה אלא מדרבנן ולא אמר מגו דאתקצאי וכו' ולא נהירא דאמר גבי שבת (דף מג.) גבי סל לפני האפרוחים מגו דאתקצאי אע"ג דאין שם מוקצה אלא מדרבנן וכן גבי גלגל מוכני שיש עליה מעות [ז] ואומר הר"ר משה דלא אמרו אלא כשהמוקצה אינו מסתלק מן העולם כגון מעות שע"ג הכר שאף על פי שנטלם עדיין הן בעולם אבל בטבל מיד שתקנו הטבל מסתלק המוקצה מכל וכל וא"ת והא אמרינן בחולין (דף יד. ושם) השוחט בשבת אסור באכילה ליומא ונסבין סבירא למימר ר' יהודה היא דמגו דאתקצאי לבין השמשות שהיתה חיה אסורה ואע"ג דעכשיו כשנשחטה נסתלק המוקצה מן העולם וי"ל כיון דבין השמשות היתה מוקצה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא אמרינן מגו אע"פ שהמוקצה נסתלק מן העולם ומ"מ קשה דהכא הפחת הוי בעולם דומיא דמוכני שיש עליה מעות דהוי המוקצה בעולם אף על פי שאין כאן שהוא במקום אחר ה"נ גבי הפחת הכי איתא לכ"ל דאתיא האי סתמא כרבי שמעון דלית ליה מוקצה וא"ת מאי קאמר לעיל בריש מכילתין (דף ב:) גבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה והא הכא סתם לן תנא כרבי שמעון ויש לומר דאין זה סתמא דסתמא הוי אם היה יכול לומר דברי רבי שמעון ולא קאמר אם כן הוה סתם לן תנא כוותיה אבל הכא לא היה יכול לומר דברי רבי שמעון דהא רישא קאמר נוטל ממקום הפחת דמשמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא יפחות ולא מצי למימר דברי רבי שמעון [ט]דהא סבירא ליה אף פותח לכתחילה אבל לעיל ניחא דקאמר גבי יו"ט סתם לן תנא כרבי יהודה דלא איירי אלא במוקצה וא"כ היה יכול למימר דברי רבי יהודה ומדלא קאמר א"כ סתם לן תנא כוותיה: **אמר** ר' זירא ביו"ט אמרו. פי' דהתירו מוקצה משום אוכל נפש אבל לא בשבת מכאן יש ראייה לריצב"א שפירש (לעיל) דטלטול מוקצה התירו ביו"ט משום אוכל נפש:

אין

מסורת הש"ס

א) [עירובין לד:], ב) [שם ע"ש], ג) שבת קלד., ד) [עירובין לד:], ה) [עי' תוס' שבת קמו. ד"ה מתיר ותוס' עירובין לה. ד"ה כעין], ו) [צ"ל סברוה], ז) [שם מד:], ח) דלמא ס"ל כר"מ דאף פותח לכתחלה כצ"ל וכ"ה בתוס' ישנים. מהרש"א, ט) [דף כח: ד"ה גריפת],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות: (ב) תום' ד"ה ונפחת וכו' שאינו אסור לפחות אלא מדרבנן כדמוקי:

◆

לעזי רש"י

בידגוא"ה [בישאגו"ר]. כלי של נגרים שחותך משני צדדיו. פרמדורי"ש [פירמידוריי"ש]. סגירות.

◆

מוסף רש"י

אבל בוכרות שלו מותר. הואיל ואין דרך אומן לבקע בו (האורה ח"א סי' נח). **ונפחת.** מאליו אפילו ביו"ט עצמו. **נוטל ממקום הפחת.** ולא מיתסר משום מוקצה וסתמא כר"ש (ערובין לד:). **אף פותח לכתחילה.** כדמוקי לה באוירא דליבנא, דלאו סתירת אהל הוא (שם). **דאייתור מבנינא.** שהשלים בניינו ונותר ומהשתא לא קיימא לבנין אלא ליסב עליהם ותורת כלי עליהם (שבת קכו:). **שרגינהו.** אי סדרן זו על זו ודאי אקצינהו לצורך בנין אחר (שם). **שבכלים מתיר ומפקיע וחותך.** דאין תיבה אסורה אלא במחובר אבל הכא מקלקל הוא ושרי (ערובין לה.).

◆

רבינו חננאל

וסיפא קתני אלא בקופיץ מבקעין. קשיא רישא אסיפא. ותרצה שמואל אין מבקעין מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט, אבל מן הקורה שנשברה מערב יו"ט מבקעין, וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ. תניא נמי הכי אין מבקעין מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב לפי שאינן מן המוכן. ולא בקרדום. והני מילי בנקבות שלו, והוא הפנימי הרחב, אבל בוכרות שלו היוצא מן אחוריו, מותר. נמצא זה הקרדום הצד הרחב אסור והצד הצר מותר, ופשוטה היא. [מתני'] בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת. ר"מ אומר אף פותח בתחילה ונוטל. אקשינן לר' מאיר אף פותח בתחילה ונוטל, והא קא סתר אוהלא. ופרקינן באוורא דליבני. פי' לבנים סדורים אחד ע"ג חבירו ואינן בניין. ואקשינן והאמר רב נחמן הני ליבני דאייתור מבניינא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזיין למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו. ופריק ר' זירא תנא ביום [טוב] אמרו ולא בשבת, כלומר לא אמר רב נחמן שרגינהו אקצינהו אלא בשבת, ור' מאיר לא שרי ואמר פותח, כלומר נוטל אילו הלבנים דשרגינהו אלא ביו"ט. תניא נמי הכי ר"מ אומר פותח לכתחילה ונוטל ביו"ט אמרו אבל לא בשבת. אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר כגון (חריתים) [הרדות] ותביות טמונות בקרקע וכיוצא בהן, ופיהן חתומין וצרורין. מתיר אותן הקשרים שבהן החותמות קשורין וחתומין, אבל לא מפקיע החותמות עצמן ולא חותך. אחד שבת ואחד יו"ט. א)[מיתיבי חותמות שבקרקע בשבת מתיר

א) חסר כאן וצ"ל מיתיבי חותמות שבקרקע מתיר בשבת תמיד וכו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך קתני מיהא וכו'.

רבינו חננאל (המשך)

אבל לא מפקיע ולא חותך. ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך]. קתני מיהא חותמות שבקרקע ביו"ט מתיר וחותך, קשיא לשמואל דאמר חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך אחד שבת ואחד יו"ט. ופריק שמואל הא ברייתא דקתני ביום טוב מפקיע וחותך לר' מאיר היא, דאמר אף פותח לכתחילה ונוטל, ומשוי הפקעת חותמות שבקרקע כמו פתיחת הבית, כשם שמתיר בבית כך מתיר בחותמות להפקיעם ביו"ט. ואנא דאמרי כרבנן דאסרי פתיחת הבית, ואמרינן ומי פליגי רבנן עליה, דר' מאיר, בחותמות שבקרקע [והתניא מודים חכמים לר' מאיר בחותמות שבקרקע] שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך. ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך.